

Bożena Olszewska

Szkoła Główna Turystyki i Rekreacji – Warszawa

Motywacje osób uprawiających ekstremalne formy sportu i turystyki

Streszczenie

Sporty ekstremalne od wielu lat zyskują coraz większą rzeszę zwolenników. Media i marketing z nimi związany sprawia, że zainteresowanie nimi stale rośnie. Przekłada się ono na stale rosnącą liczbę nowych sportów ekstremalnych, często będących modyfikacją już istniejącej dyscypliny sportowej.

Celem artykułu i przeprowadzonych badań było poznanie głównych motywów i czynników wpływających na wybór dyscyplin ekstremalnych. Ponadto przeprowadzone badanie miało na celu poznanie barier osób wybierających te sporty. Podjęto próbę udowodnienia, że osoby wybierające dyscypliny ekstremalne nie zdają sobie sprawy z niebezpieczeństwa wynikającego z ich uprawiania, a chęć zaimponowania innym przysłania owo niebezpieczeństwo.

Słowa kluczowe: turystyka, sport ekstremalny.

Kody JEL: Q18, Z32

Charakterystyka i podział sportów ekstremalnych

Termin sporty ekstremalne budzi wiele niejasności i odmienności zdań na ich temat. Zazwyczaj oznacza dyscypliny, które kojarzą się z dużym stopniem ryzyka, tzw. jazdą na krawędzi, np. jazdą na deskorolce, surfingiem, triathlonem czy kolarstwem górskim. Określenie to zaczęto powszechnie stosować w 1955 roku, gdy amerykański sportowy kanał telewizyjny ESPN zapoczątkował Extreme Games (później zamienione na X-Games), czyli międzynarodowe zawody niezwykłych sportów (Bourassa 2007, s. 4).

Samo słowo ekstremalny funkcjonuje w języku polskim, jako neologizm i przez *Słownik wyrazów obcych* PWN określony jest, jako: „skrajny, krańcowy”, natomiast ekstremista to zwolennik radykalnych i ostatecznych środków (Sobol 1997, s. 281).

Wg Radosława Muszkiety i Małgorzaty Gembiak „Sporty ekstremalne to dyscypliny sportowe, których uprawianie wymaga ponadprzeciętnych umiejętności, odwagi i działania w warunkach dużego ryzyka, często zagrożenia życia. Uczestnictwo w nich wiąże się z pokonywaniem skrajnych trudności zewnętrznych, ograniczeń psychicznych i związanych z tym emocji. Uprawianie dyscyplin ekstremalnych zasadza się na indywidualizmie, chęci pokonywania trudności, doznawania nowych mocniejszych wrażeń, dawania z siebie wszystkiego i przeżycia czegoś niezwykłego”. (Muszkieta, Gembiak 2004, s. 478).

Definicję sportów ekstremalnych możemy również znaleźć w Ogólnych Warunkach Ubezpieczeń. Jedna z wiodących firm ubezpieczeniowych w Polsce oferuje ubezpieczenie WARTA-EUROPAKIET, w którym czytamy, iż sporty ekstremalne to: „sporty wysokiego ryzyka, uprawiane celem osiągnięcia maksymalnych wrażeń, za które uważa się: sporty powietrzne, sztuki walki i sporty obrony, wspinaczkę wysokogórską i skalną, speleologię, nurkowanie itp. Za sporty ekstremalne uważa się sporty uprawiane w warunkach ekstremalnych tj. w warunkach dużego ryzyka, często zagrożenia zdrowia i życia związanego z żywiołami ziemia, woda i powietrze np. jazda na nartach poza oznakowanymi trasami zjazdowymi” (Muszkieta, Gembiak 2004, s. 478).

Wg Tomasza Sahaja „Celem ekstremalnej aktywności ma być czerpanie nadzwyczajnych wrażeń, emocji i przyjemności, a także kształtowanie umiejętności, nierzadko doprowadzanymi do perfekcji” (Sahaj 2005).

Z powyższych definicji wynika, że uprawianie dyscypliny ekstremalnych (podobnie jak w przypadku osób uprawiających turystykę kwalifikowaną) wymaga odpowiedniego przygotowania technicznego, praktycznego i psychofizycznego. Osoba uprawiająca sporty ekstremalne powinna więc mieć umiejętność posługiwania się odpowiednim sprzętem oraz posiadać znajomość swojej dyscypliny od strony praktycznej, jak i teoretycznej.

Ogólnie przyjmuje się, iż uprawianie sportów ekstremalnych wiąże się z większym ryzykiem niż przy innych dyscyplinach sportowych. Dyscypliny ekstremalne często pociągają za sobą ryzyko w postaci utraty zdrowia czy nawet życia, przez co związane są z bardzo silnymi emocjami. Tym, co odróżnia je od „klasycznych” sportów, jest ukierunkowanie na rozwój indywidualny, przekraczanie własnych granic i samodzielne wyznaczanie celu (Górska 2008, s. 5).

Joe Tomlinson autor *Encyklopedii ekstremalnych sportów* twierdzi, iż najważniejszą rzeczą w sportach ekstremalnych jest fakt, iż są szalenie podniecające i wszyscy chcą się dowiedzieć, o co w nich tak naprawdę chodzi (Tomlinson 1997, s. 4-7). Uważa on, że osoby uprawiające sporty ekstremalne nie są szaleńcami, szukającymi podniecia niezależnie od możliwych konsekwencji. Zauważa również, że sportowcy ekstremalni rozkoszują się pokonywaniem niebezpieczeństw, a przy tym wykazują dużą zdolność do działania w warunkach wielkiego ryzyka. Wspomniana zdolność to często wieloletnia praktyka, stałe poszerzanie wiedzy i przede wszystkim znajomość swoich możliwości.

J. Tomilson swoimi słowami: „Pokonanie Matki Natury daje o wiele większą satysfakcję niż pokonanie jakiegokolwiek żywego przeciwnika” (Tomlinson 1997, s. 4-7) odzwierciedla, o co tak naprawdę chodzi w sportach ekstremalnych.

Analizując powyższe definicje, można wyciągnąć następujące wnioski: aby uprawiać sporty ekstremalne trzeba mieć wysoką wydolność fizyczną i psychiczną, a także dużą wiedzę na temat uprawianego sportu. Wiedza ta jest niezbędna, aby w warunkach trudnych związanych z żywiołami: ziemia, woda i powietrze zachować się zgodnie z zacierpniętą

nauką, a następnie wykorzystać nabyte umiejętności. Można stwierdzić, iż niektóre sporty ekstremalne są tylko formą rozrywki np. *zorb*ing, wystrzeliwanie, *byngee-run*, bądź gry np. w *paintball*. Natomiast głębsza analiza uświadamia nam, iż niektóre dyscypliny, którym bliżej jest do rozrywki bądź rekreacji, są sportami rozreklamowanymi przez media i wymyślane dla korzyści materialnej firm działających na naszym rynku.

Od lat „biznes ekstremalny” zyskuje coraz większą popularność. Przekłada się ona na ilość nowych zwolenników uprawiających sporty ekstremalne. Społeczeństwo chcąc odegrać się od dnia codziennego, pragnąc adrenaliny i chcąc zrobić coś oryginalnego wybiera ekstremalne formy spędzania czasu. To właśnie sporty ekstremalne pozwalają na aktywne, a zarazem przyjemne spędzenie czasu. Natomiast dzisiejszy „rynek sportów ekstremalnych” robi wszystko, aby sprostać naszym oczekiwaniom.

Sporty ekstremalne od wielu lat robią zawrotną karierę na całym świecie. Pisząc o nich, nie da się nie zauważyć, iż tradycyjne sporty bledną w porównaniu z dzisiejszymi wyczynami sportowców ekstremalnych. Nudne życie sprawiło, że ludzie częściej szukają emocji, balansowania na krawędzi i niewątpliwego zagrożenia życia (Olejnik 1999).

Aby w sposób najbardziej wiarygodny podzielić dyscypliny sportów ekstremalnych, sięgnięto do następujących źródeł: *Encyklopedii sportów ekstremalnych* J. Tomlinsona wydanej w 1997 r., *Encyklopedii sportów świata* wydanej w 2008 r., polskiej strony internetowej www.extrema.sport.wp.pl oraz polskojęzycznej wersji Wikipedii (Wolna encyklopedia) – wielojęzycznej encyklopedii *open content*. Formy dyscyplin ekstremalnych, jak i ich nazewnictwo, według każdego ze źródeł jest bardzo zróżnicowane. Należy także pamiętać, że stale przybywa nowych sportów ekstremalnych lub są udziwnieniem już istniejących dyscyplin ekstremalnych.

Sporty ekstremalne można podzielić ze względu na miejsce uprawiania, czyli sporty wodne, lądowe i powietrzne, a także z uwzględnieniem dyscypliny, z jakiej wywodzi się dany sport. Jednakże, aby w sposób bardziej precyzyjny i zrozumiały przedstawić sporty ekstremalne przedstawiono poniżej oba wspomniane podziały.

Pierwszy z umieszczonych podziałów (tabela 1) przedstawia te sporty ekstremalne, które charakteryzują się największą liczbą pokrewieństw z dyscypliną podstawową. Natomiast w tabeli 2 umieszczono wszystkie sporty, na które autorka artykułu natknęła się podczas analizowania literatury przedmiotu.

Powyższy podział sportów ekstremalnych jest bardzo ogólny. Część z nich nie zasługuje na miano ekstremalnych, lecz w dobie mediów i marketingu przyjęło się uznawać je za ekstremalne formy spędzania czasu wolnego. Kwestią podstawową jest stwierdzenie, które z powyższych dyscyplin są ekstremalne, a które są tylko formą rekreacji bądź rozrywki. Jedyną metodą, aby rozwikłać spór, jest sprawdzenie, czy wyżej wymienione dyscypliny spełniają główne kryteria definicji tychże sportów.

Tabela 1

Podział sportów ekstremalnych według dyscyplin z których się wywodzą

• wspinaczka	<ul style="list-style-type: none"> • <i>boulderning</i> • <i>builderning (urban-climbing)</i> • wspinaczka skalna (zwana także skałkową) • wspinaczka lodowa • wspinaczka piaskowcowa • wspinaczka górską (taternictwo, alpinizm) • wspinaczka wysokościowa – himalaizm • wspinaczka wielkościanowa (<i>bigwall</i>) • wspinaczka mikstowa (<i>drytooling</i>)
• narciarstwo ekstremalne	<ul style="list-style-type: none"> • <i>skialpinizm</i> (wspinaczka wysokogórska) • <i>heli skiing</i> • zjazdy ekstremalne
• <i>snowboarding</i> ekstremalny	<ul style="list-style-type: none"> • <i>freeride</i> • <i>snowboarding</i> wysokogórski • <i>snowboarding</i> prędkościowy • skoki i ewolucję <i>snowboardowe</i>
• spływy sportowe	<ul style="list-style-type: none"> • <i>rafting</i> • <i>canyoning</i> • <i>hydrospeed</i> • kajakarstwo górskie
• spadochroniarstwo	<ul style="list-style-type: none"> • B.A.S.E <i>jumping</i> • <i>skydiving</i> • <i>skysurfing</i> • skoki w tandemie
• <i>bungee</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>bungee jumping</i> • <i>dream jumping</i> • wystrzeliwanie • <i>byngee-run</i>
• nurkowanie	<ul style="list-style-type: none"> • nurkowanie z zatrzymanym oddechem • nurkowanie powietrzne • nurkowanie mieszaninowe • nurkowanie saturowane • <i>freediving</i> (nurkowanie bezdechowe) • nurkowanie ze sprzętem (<i>scuba diving</i>) • <i>snorkeling</i> – nurkowanie w sprzęcie ABC (maska, fajka, rurka) • płetwonurkowanie • nurkowanie wrakowe i jaskiniowe
• żeglarstwo	<ul style="list-style-type: none"> • <i>windsurfing</i> • <i>kitesurfing</i> • <i>skimboarding/surfing</i> • regaty żeglarskie/żeglarstwo szybkie

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Wikipedia.pl, Encyklopedia sportów świata.

Tabela 2

Sporty ekstremalne wg klasyfikacji miejsca (środowiska) uprawiania

Woda	Ziemia	Powietrze
Żeglarstwo szybkie/regaty	<i>Paintball, Airsoft</i>	Spadochroniarstwo
<i>Windsurfing</i>	<i>Zorbing</i>	B.A.S.E. <i>Jumping</i>
<i>Kitesurfing</i>	Kolarstwo ekstremalne – <i>cross</i> BMX	Wolne skoki z samolotu – <i>skydiving</i>
<i>Surfing/Skimboarding</i>	BMX Freestyle – akrobatyka rower	<i>Bungee Jumping</i>
<i>Bodyboarding</i>	<i>Freestyle motocross</i> – akrobatyka motorowa	<i>Dream Jumping</i>
<i>Wakeboarding</i>	Rajdy przygodowe – <i>off-road</i>	<u>Paralotniarstwo</u>
<i>Kneeboarding</i>	<i>Snowskating</i>	<u>Wystrzeliwanie</u>
<i>Hydrospeed</i>	Speleologia – taternictwo jaskiniowe	<i>Sky surfing</i>
<i>Canyoning</i>	Narciarstwo i jego rodzaje	Lotniarstwo/ <i>Hang gliding</i>
<i>Rafting</i>	Wspinaczka i jej rodzaje	Motolotnia
Jazda wodna boso	<u><i>Snowboarding</i></u> i jego rodzaje	Skoki i loty narciarskie - <i>heliskiing</i>
<i>Water-ski</i>	<i>Street luge</i>	Akrobacje lotnicze
<u>Poduszkowce</u>	<u>Wystrzeliwanie</u>	Skoki spadochronowe w tandemie
Kajakarstwo górskie	<i>Bungee-run</i>	
Skutery wodne	<i>Tricking</i>	
Wyścigi łodzi motorowych	Jazda na deskorolce i rolkach	
Nurkowanie i jego rodzaje	<i>Mountain boarding</i>	
	<i>Unicycling</i>	
	<i>Poweriser</i>	
	<i>Stunt pogo</i>	
	<i>Parkour</i>	
	<i>Free running</i>	
	<i>Skiboarding</i>	
	<i>Slamball</i>	
	<i>Snakeboarding</i>	
	<i>Guady</i>	
	<i>Drag car racing</i>	
	<i>Freeboarding</i>	
	<i>Buggykiting</i>	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Wikipedia.pl, extrema.sport.wp.pl, Encyklopedia sportów ekstremalnych, Encyklopedia sportów świata.

Motywacja wewnętrzna i zewnętrzna osób uprawiających sport i turystykę ekstremalną

Źródła motywacji wewnętrznej możemy szukać w naturze biologicznej człowieka, a przede wszystkim we właściwościach układu nerwowego, który to uaktywnia pewne zachowania (Gasiul 2002, s. 225).

Odwołując się do słów powyżej, można stwierdzić, że zachowanie człowieka często zależy od przyzwyczajeń i zachowań nabytych już w dzieciństwie. To właśnie wyniesione wartości z dzieciństwa kreują nasz charakter i to jacy jesteśmy.

Główną motywacją wewnętrzną osób uprawiających sporty ekstremalne może być ich wewnętrzny stan psychiczny. Spójrzmy na to ze strony osoby mającej niskie poczucie wartości i stałe poczucie bycia gorszym. Co tak podniesie ich ego, doda odwagi i pewności siebie, zmieni sposób spoglądania na nich, jak zrobienie czegoś oryginalnego, a zarazem modnego? Odpowiedź jest prosta – sporty ekstremalne. Ludzie często, by zyskać w oczach innych, porywają się na rzecz, które wcześniej były niewykonalne. Sportowcy ekstremalnej aktywności chcą oderwać się od nudy i codziennych schematów, a także chcą zaimponować innym. W dzisiejszych czasach i przy zawrotnym tempie życia chcemy czasami w takim sam sposób odreagować ciągłą pogoń za pieniądzem.

Motywacja wewnętrzna może być również spowodowana pragnieniami, marzeniami i być ukierunkowana na własne pragnienia. Oznacza to, iż nie każdy ze sportowców ekstremalnych jest osobą zakompleksioną, wręcz przeciwnie, są to osoby z życiową pasją. To właśnie grupa sportowców ekstremalnych zdaje sobie sprawę z niebezpieczeństwa wynikającego z uprawiania dyscyplin ekstremalnych.

Ważnym czynnikiem niezbędnym do uprawiania tego rodzaju sportu jest wydolność fizyczna organizmu. Wydolność fizyczna to nic innego jak zdolność organizmu do ciężkiego wysiłków. Wiele sportów ekstremalnych wymaga od nas wysokiej wydolności fizycznej. Ta wydolność dotyczy również adaptacji organizmu do środowisk naturalnych, jak i do dużego wysiłku. Sporty ekstremalne wymagają od nas wysokiej sprawności zarówno umysłowej, jak i fizycznej. Przykładem sportu ekstremalnego wymagającego nadzwyczajnej wydolności fizycznej jest wspinaczka wysokościowa.

Motywy zewnętrzne dzieją się poza naszą psychiką. To bodźce, które docierają do nas z otoczenia. Można więc powiedzieć, że wspomniane bodźce wyzwalane są przez społeczeństwo (Gasiul 2002, s. 227). Szeroko pojęte społeczeństwo to nic innego jak wszystko to, co nas otacza. Są to przede wszystkim ludzie, z którymi przebywamy, a także środki masowego przekazu.

Zewnętrznym czynnikiem wpływającym na uprawianie sportów ekstremalnych jest możliwość ich uprawiania. Oznacza to, że musimy mieć stworzone odpowiednie warunki geograficzno-środowiskowe.

Innymi czynnikami zewnętrznymi są czynniki społeczne i ekonomiczne. Jednym z głównych, wpływających na uprawianie sportów, jest czas wolny, który pozostaje człowiekowi po wypełnieniu obowiązków i konieczności życiowych. Czas ten może być przez społeczeństwo wykorzystany w różny sposób (Piotrowska 1995).

Istotnym czynnikiem wpływającym na rozwój sportów ekstremalnych są procesy demograficzne. Wzrost liczby ludności i stałe wydłużający się czas życia człowieka, a przez

to wzrost liczby potencjalnych sportowców ekstremalnych (Łobożewicz, Bieńczyk 2001, s. 41).

Istotne znaczenie dla rozwoju sportów ma także postęp naukowo-techniczny, co przekłada się na lepsze i szybsze środki transportu. Postęp technik przyczynił się również do lepszego sprzętu sportowego (Łobożewicz, Bieńczyk 2001, s. 42).

Kolejnym czynnikiem wpływającym na rozwoju sportów ekstremalnych jest urbanizacja. Można twierdzić, iż wspomniana urbanizacja działa na niekorzyść sportowców ekstremalnych. Jednakże życie w dużych aglomeracjach staje się uciążliwe, dlatego też mieszkańcy często uciekają na łono natury (Łobożewicz, Bieńczyk 2001, s. 42).

Wzrost zamożności społeczeństwa sprawia, że warunki życia uległy zmianie na lepsze. Stan majątności ludzi i poszczególnych grup społecznych wyznacza styl zachowań i określa zróżnicowany charakter zapotrzebowania różnych grup ludności (Łobożewicz, Bieńczyk 2001, s. 43).

Ważnym czynnikiem jest także informacja i reklama. Od lat obserwujemy rozwój wszelkiego rodzaju dróg informacyjnych. Jednym z najszybciej rozwijających się źródeł informacji jest Internet. Z jego dobrodziejstw możemy korzystać niemal wszędzie i o każdej porze dnia i nocy.

Przedmiot badań i zastosowane metody badawcze

Przeprowadzone badanie miało na celu przybliżyć społeczeństwu motywację ludzi do uprawiania sportów ekstremalnych oraz pokazać, na jakie bariery te osoby napotykać. Badanie miało charakter eksploracyjny. W literaturze znajdujemy wiele źródeł bibliograficznych dotyczących motywacji osób uprawiających dyscypliny ekstremalne. Najbardziej pomocna okazała się monografia R. Muszkiety i M. Gembiak pt. *Uwarunkowania i motywy uprawiania sportów ekstremalnych*, gdzie badania zostały przeprowadzone na przykładzie skoczków spadochronowych i motorowodniaków oraz publikacja pt. *No Limits – sporty ekstremalne* S. Bernharda i M. Schontherier opisująca sylwetki dwunastu osób czynnie uprawiających sporty ekstremalne. Oba źródła opisują motywację osób uprawiających sporty ekstremalne.

Cel pracy był zatem prosty, udowodnić jakie motywacje i czynniki najczęściej wpływają na to, że ludzie wybierają sporty ekstremalne i dowieść, dlaczego narażają się na niebezpieczeństwo z nimi związane. W analizie skupiono się m.in. na takich obszarach jak:

- Kto i dlaczego uprawia sporty ekstremalne?
- Jakie są motywacje osób uprawiających sporty ekstremalne?
- Dlaczego ludzie narażają się na niebezpieczeństwo i wciąż szukają granic swoich możliwości?
- Czy sporty ekstremalne są niebezpieczne urazowo?
- Co przyczyniło się do rozpoczęcia i kontynuacji uprawiania dyscyplin ekstremalnych?

Postawiono następujące hipotezy badawcze:

- Głównym czynnikiem wpływającym na wybór dyscyplin ekstremalnych jest chęć poczucia adrenaliny i chęć zaimponowania innym,
- Osoby uprawiające sporty ekstremalne nie zdają sobie sprawy z niebezpieczeństwa ich uprawiania.

Do przeprowadzenia badań użyto metody ilościowej. Podstawową techniką badawczą było badanie sondażowe.

Badania sondażowe mogą być zastosowane do celów opisowych, wyjaśniających i eksploracyjnych. Są one stosowane głównie w takich projektach badawczych, w których jednostkami analizy są pojedyncze osoby. Metoda ta może być użyta w przypadku innych jednostek analizy, takich jak grupy czy interakcje, to jednak pojedyncze osoby muszą posłużyć jako respondenci bądź informatorzy (Babbie 2003, s. 268). Badania sondażowe doskonale nadają się do badania zjawisk masowych, zachodzącym na poziomie makrospołecznym. Ankieta natomiast dostarcza danych, które poddają się analizie ilościowej (Szacka 2008, s. 49). Badania sondażowe (badania ankietowe) są najlepszą dostępną metodą dla tych badaczy, którzy chcą zbierać oryginalne dane w celu opisanie populacji zbyt dużej, by obserwować ją bezpośrednio. Dzięki starannemu doborowi losowemu otrzymujemy grupę respondentów, co do których możemy zakładać, że ich cechy odzwierciedlają badany przez nas obszar, natomiast kwestionariusz dostarczy nam danych w tej samej formie (Babbie 2003, s. 268). Badanie miało charakter eksploracyjny. Wybór metody ilościowej dał szansę przeprowadzenia badania na dużej grupie populacji w niedługim czasie. Ankieta została przeprowadzona za pomocą Internetu, jak również dostarczona osobiście osobom uprawiającym sporty ekstremalne. Większość respondentów otrzymał ankietę na swoją skrzynkę e-mailową, co dało szansę przeprowadzenia badania bez ponoszenia dodatkowych kosztów. Jedynym warunkiem, który musiał być spełniony przez respondentów, była konieczność uprawiania co najmniej jednej dyscypliny sportu ekstremalnego, przy czym ankietowany miał skupić się wyłącznie na jednym uprawianym sporcie ekstremalnym. Dobór próby oparty był głównie o metodę „kuli śnieżnej”. Metoda ta uważana jest za formę doboru przypadkowego. Stosowana jest, gdy trudno odszukać członków jakiejś specyficznej populacji. W metodzie kuli śnieżnej badacz zbiera dane o kilku członkach badanej populacji, a następnie prosi te osoby o dostarczenie innym osobą informacji o przeprowadzanym badaniu, w ten sposób badacz dociera do osób mających cechy wymaganej populacji (Babbie 2003, s. 205-206).

Przeprowadzona ankieta miała charakter kwestionariusza do samodzielnego wypełnienia. Została skonstruowana na potrzebę badań nad motywacją osób uprawiających dyscypliny sportów ekstremalnych. Kwestionariusz składał się z 32 pytań, z czego 7 dotyczyło podstawowych informacji na temat badanych. Kolejne 25 pytań koncentrowało się na wspomnianej motywacji. Ponadto w ankiecie znalazły się pytania pomocnicze o urazowość sportów ekstremalnych, pytania związane z treningiem i wzbogacaniem wiedzy, a także pytania o bariery osób uprawiających sporty ekstremalne.

Analiza wyników badań

Grupa, wśród której zostało przeprowadzone badanie, uprawia co najmniej jeden sport ekstremalny. Przeprowadzone badanie ukierunkowane było na jeden wybrany przez respondenta sport ekstremalny. Wśród respondentów znaleźli się zarówno mężczyźni (56%), jak i kobiety (44%). Były to osoby w różnym przedziale wiekowym, jednakże najliczniejszą grupę stanowili respondenci w wieku 26-30 lat (42%).

Tabela 3

Płeć i wiek respondentów (liczba osób)

Wiek	Płeć		Ogółem
	Kobieta	Mężczyzna	
20-25	8	6	14
26-30	8	13	21
31-35	1	5	6
36-50	5	4	9
Ogółem	22	28	50

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Wśród badanych znalazły się osoby z wykształceniem wyższym (II stopnia – magister), co stanowiło 46% ankietowanych, 24% osób miało wykształcenie średnie, wykształcenie wyższe (I stopnia – licencjat) miało 18%. Wykształceniem wyższym (III stopnia) mogło się poszczycić 6% badanych.

Tabela 4

Wykształcenie respondentów (liczba osób)

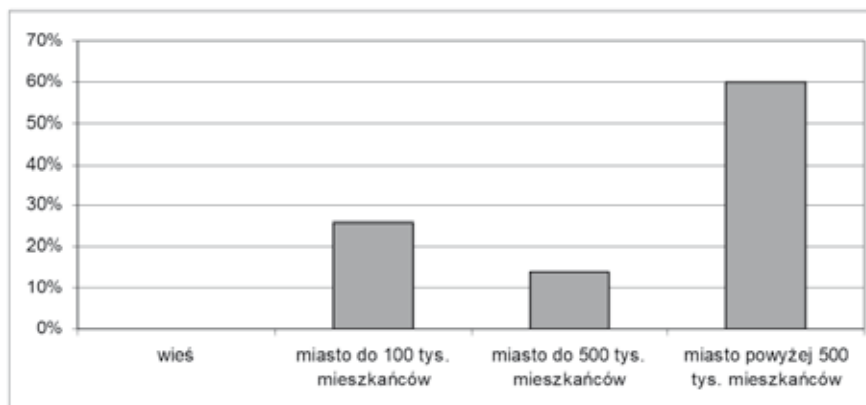
Wykształcenie	Płeć		Ogółem
	Kobieta	Mężczyzna	
średnie	5	7	12
zawodowe	-	1	1
wyższe (licencjat)	6	3	9
wyższe (inżynier)	-	2	2
wyższe (magister)	10	13	23
wyższe (III stopnia)	1	2	3
Ogółem	22	28	50

Źródło: jak w tabeli 3.

Wśród respondentów 60% pochodzi z miasta powyżej 500 tys. mieszkańców. Resztę próby (40%) stanowią osoby z miast poniżej 500 tys. mieszkańców.

Wykres 1

Miejsce zamieszkania respondentów

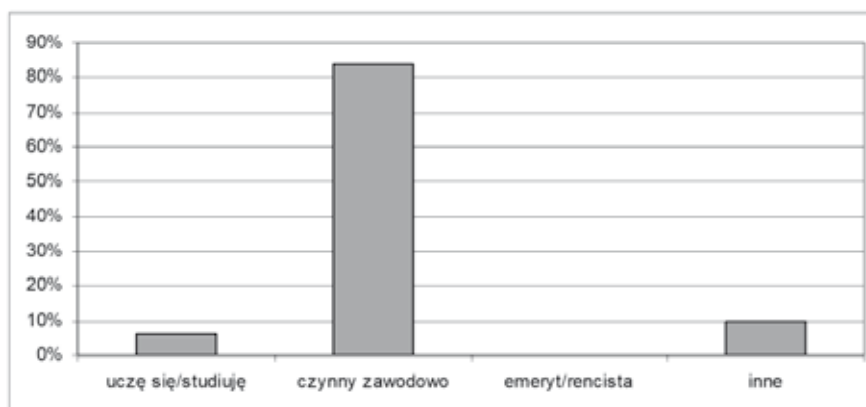

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonej ankiety.

Najliczniejszą grupę wśród badanych respondentów stanowiły osoby czynne zawodowe (84%), osoby uczące się bądź studiujące stanowiły 6% badanych. Wśród odpowiedzi inne znalazły się osoby jednocześnie studiujące i pracujące (10%).

Wykres 2

Sytuacja zawodowa

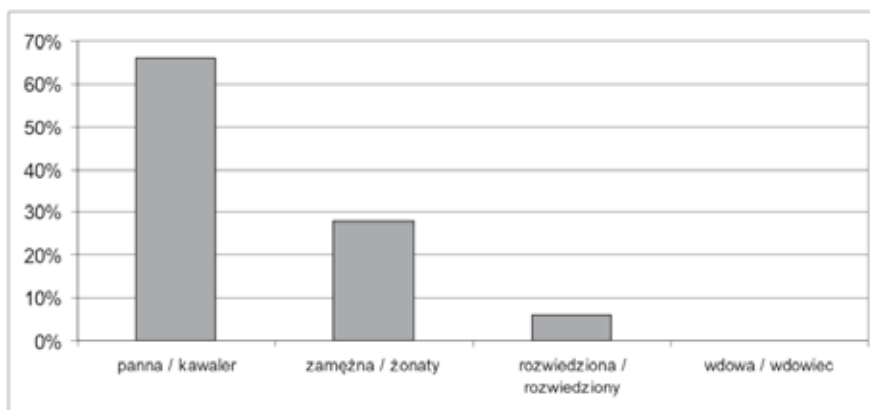

Źródło: jak w wykresie 1.

Jeśli chodzi o stan cywilny ankietowanych, okazało się, że większość (66%) badanych pozostaje w stanie wolnym. Natomiast osoby pozostające w związku małżeńskim stanowiły 28% próby. Wśród ankietowanych znalazły się osoby rozwiedzione (6%).

Wykres 3

Stan cywilny

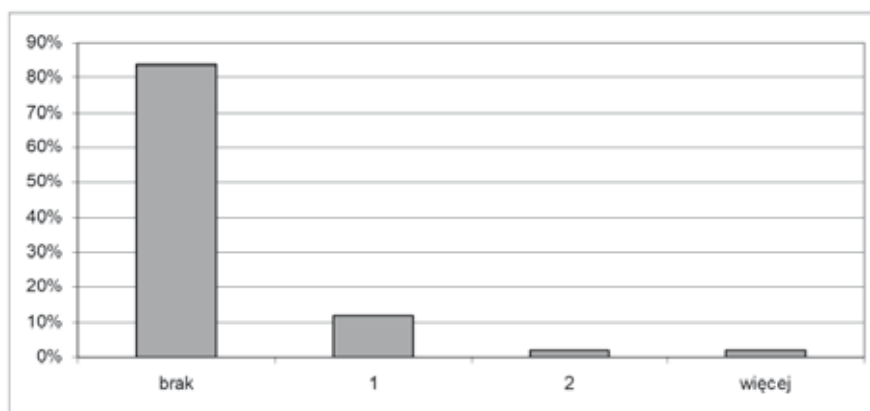

Źródło: jak w wykresie 1.

Analizując wiek i stan cywilny badanych, nie była niespodzianką ilość dzieci w gospodarstwie domowym. Zdecydowana większość respondentów była bezdzietna, aż

Wykres 4

Sytuacja rodzinna

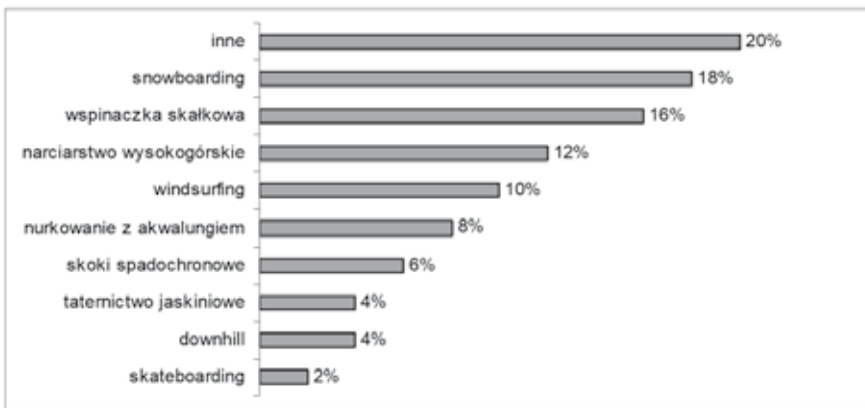
Źródło: jak w wykresie 1.

84%. 12% badanych miało jedno dziecko, więcej niż dwoje dzieci posiadało 2% respondentów.

Wymogiem koniecznym do przeprowadzenia badania było uprawianie przynajmniej jednego sportu ekstremalnego przez respondenta. Najbardziej popularnym sportem okazał się *snowboarding* – 18% badanych. Popularnością cieszy się również wspinaczka skałkowa (16%) i narciarstwo wysokogórskie (12%). Wśród odpowiedzi inne (20%) znalazły się takie sporty jak: *freestyle motocross* (4%), paralotniarstwo (2%), a także *kitesurfing* (2%) badanych.

Wykres 5

Dyscypliny ekstremalne uprawiane przez badanych

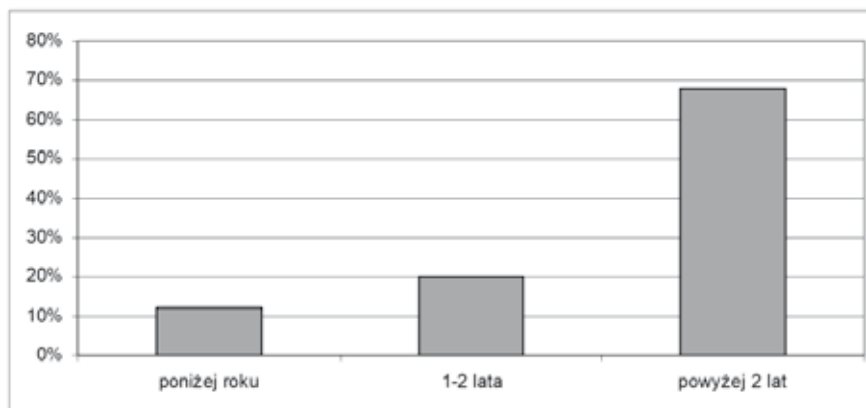
Źródło: jak w wykresie 1.

Na wykresie 6 i 7 przedstawiono dane zawierające okres i częstotliwość uprawianej dyscypliny przez badanych. Wśród przebadanej populacji 68% uprawia dyscyplinę ekstremalną dłużej niż dwa lata, natomiast 12% to osoby, które przygodę ze sportami ekstremalnymi zaczęły stosunkowo niedawno, gdyż uprawiają ją poniżej roku.

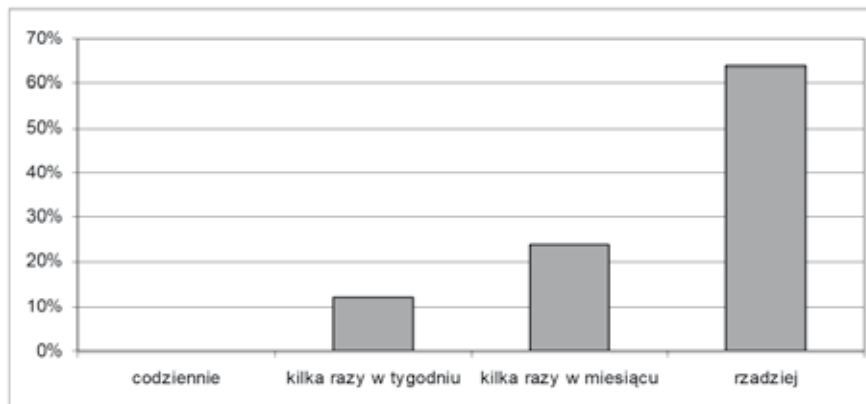
Na pytanie „Jak często uprawiasz dany sport ekstremalny?” badani najczęściej wybierali odpowiedź – „rzadziej” (64%), co oznacza, że respondenci uprawiają ją nie częściej niż raz w miesiącu. Raz w tygodniu dany sport ekstremalny uprawia 12% badanych.

Wykres 7 pokazuje, iż częstotliwość uprawianej dyscypliny zależy przede wszystkim od czasu wolnego badanych, a także od warunków geograficzno-środowiskowych.

Na pytanie „Czy w przyszłości planujesz spróbować jeszcze innych rodzajów sportów ekstremalnych?” 62% odpowiedziało „tak”. Wśród odpowiedzi „tak” największą popularnością cieszyły się skoki spadochronowe (24%), szeroko pojęte nurkowanie (8%), skoki na *bungee* (6%). 38% badanych odpowiedziało, że nie planuje uprawiać innych sportów ekstremalnych.

Wykres 6**Okres uprawiania dyscypliny**

Źródło: jak w wykresie 1.

Wykres 7**Częstotliwość uprawianej dyscypliny**

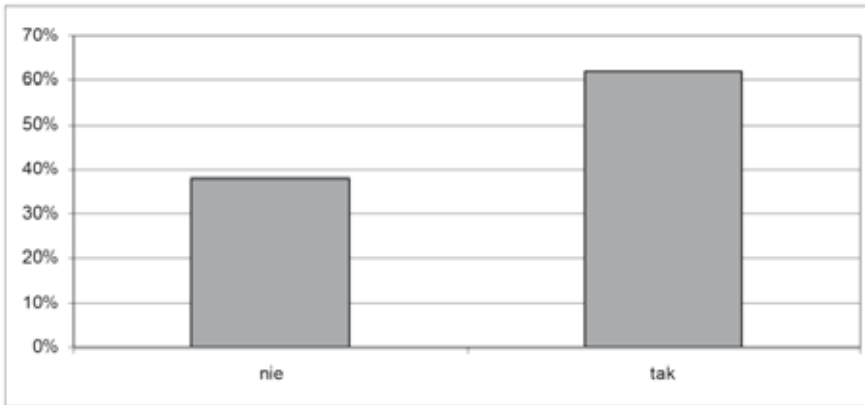
Źródło: jak w wykresie 1.

Na pytanie o odczucia po swoich pierwszych próbach uprawiania sportów ekstremalnych ankietowani najczęściej wybierali odpowiedź – „spodobało mi się mimo trudności” (60%). 20% badanych zaznaczyło odpowiedź „wiedziałam/em, że to jest to, co chcę robić”, 18% badanych odważyło się przyznać, że było im ciężko.

Poniżej przedstawiono wykresy pokazujące motywację respondentów do uprawiania sportów ekstremalnych, a także powód kontynuacji uprawianej przez siebie dyscypliny.

Wykres 8

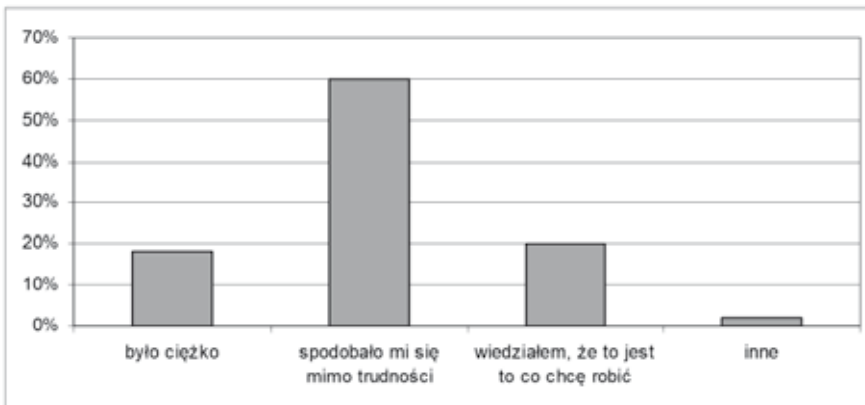
Czy w przyszłości planujesz spróbować jeszcze innych rodzajów sportów ekstremalnych?

Źródło: jak w wykresie 1.

Wykres 9

Odczucia po pierwszych próbach

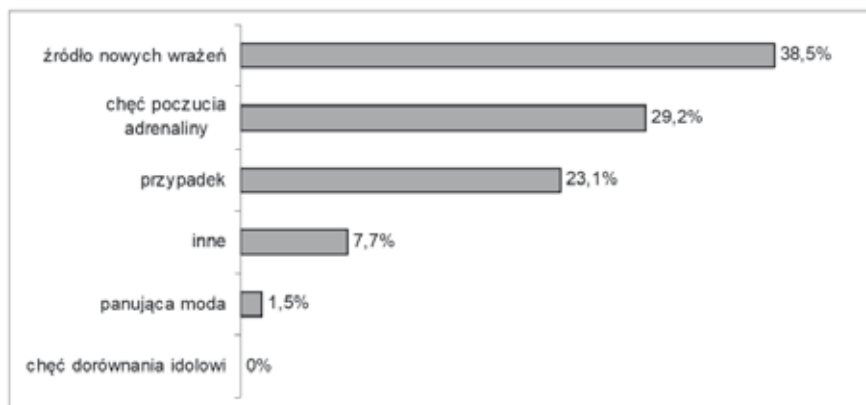
Źródło: jak w wykresie 1.

Okazuje się, że głównym czynnikiem przyczyniającym się do uprawiania sportów ekstremalnych przez respondentów jest źródło nowych wrażeń (38,5%) i chęć pocucia adrenaliny (29,2%). Wśród odpowiedzi „inne” znalazły się odpowiedzi: chęć robienia czegoś kreatywnego (2%), wyjazdy służbowe i integracyjne 2% badanych.

Na pytanie „Kto przyczynił się do uprawiania danego sportu ekstremalnego?” ankietowani odpowiadali „znajomi” (46%) bądź była to ich własna decyzja (42%). Wśród od-

Wykres 10

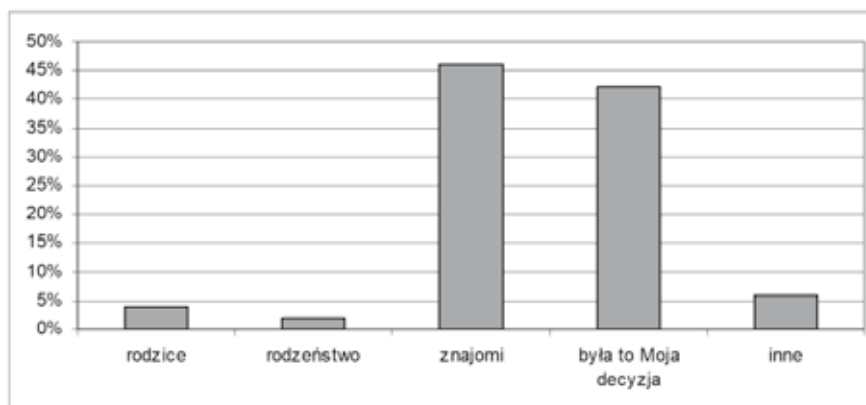
Które z wymienionych czynników przyczyniły się do uprawiania danego sportu ekstremalnego?

Źródło: jak w wykresie 1.

Wykres 11

Kto przyczynił się do uprawiania danego sportu ekstremalnego?

Źródło: jak w wykresie 1.

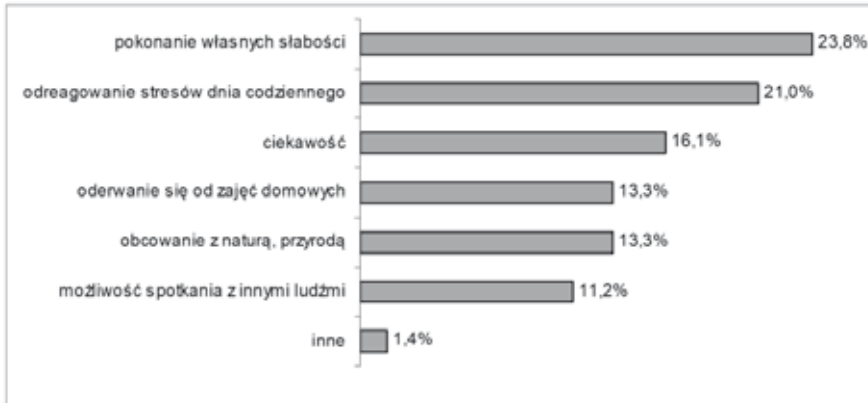
powiedzi „inne”, co stanowi 6% próby, znalazła się odpowiedź „studia” (obowiązkowy obóz).

Jako motywy uprawiania sportów ekstremalnych respondenci wybierali najczęściej pokonanie własnych słabości (23,8%), odreagowanie stresów dnia codziennego (21%), cieka-

wość (16,1%). Dla odpowiedzi „oderwanie się od zajęć domowych” i „obcowanie z naturą i przyrodą” głosy rozłożyły się po równo (13,3%).

Wykres 12

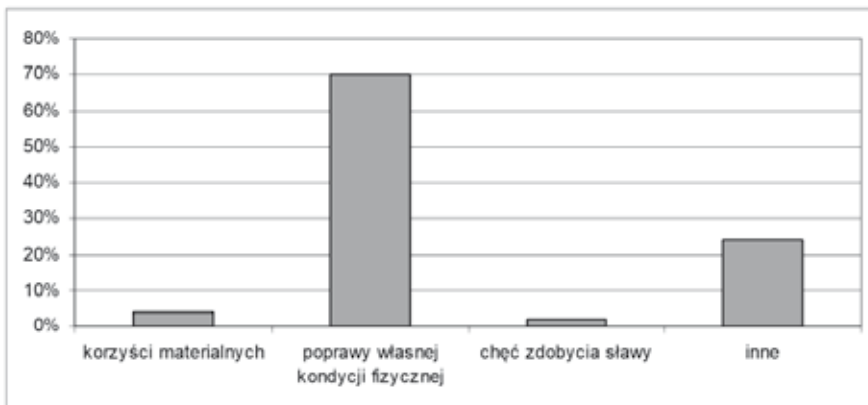
Główne motywy uprawiania sportów ekstremalnych

Źródło: jak w wykresie 1.

Wykres 13

Czego oczekiwałaś/eś rozpoczynając przygodę ze sportami ekstremalnymi?

Źródło: jak w wykresie 1.

Poniżej przedstawiono wykresy pokazujące oczekiwania związane z uprawianiem sportów ekstremalnych. Duża większość badanej populacji liczyła na poprawę własnej kondycji (70%). Wśród odpowiedzi „inne” (24%) znalazły się: zabawa (6%), męska przygoda (2%),

ciekawość (2%), adrenalina (2%), strach (2%). Natomiast korzyści materialnej oczekiwało 4% badanych, 2% respondentów pragnęło zdobyć sławę.

Na pytanie „Co sprawia, że kontynuujesz uprawianie Swojej/Swojego sportu ekstremalnego?” (wykres 14a) badani odpowiadali: poprawa kondycji fizycznej (35,2%), przyzwyczajenie (15,4%), rywalizacja w sprawności z innymi (14,3%). Wśród odpowiedzi „inne” (13,2%) znalazły się: sprawianie przyjemności (6%), możliwość zwiedzania ciekawych miejsc (2%),

Wykres 14a

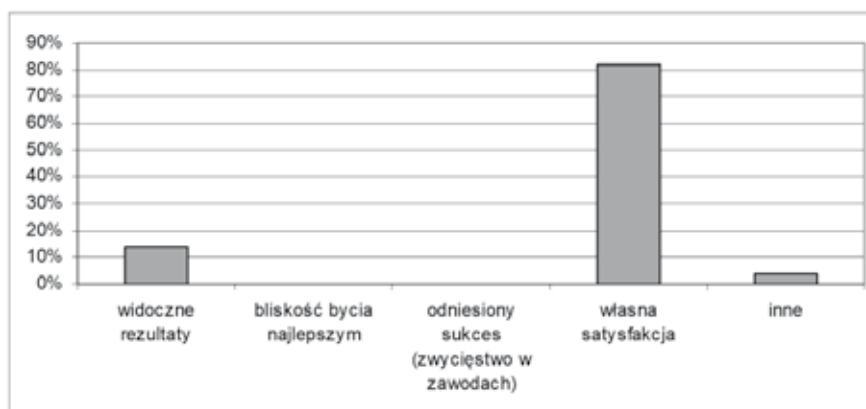
Kontynuacja uprawiania sportów ekstremalnych

Źródło: jak w wykresie 1.

Wykres 14b

Kontynuacja uprawiania sportów ekstremalnych

Źródło: jak w wykresie 1.

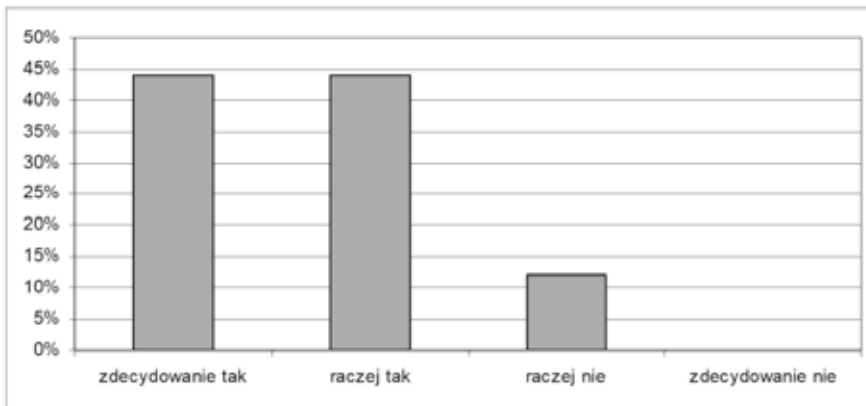
poznawania nietuzinkowych ludzi z życiową pasją (2%), możliwość spędzenia czasu aktywnie i w gronie najbliższych znajomych (2%), przeżycie przygody (1%). Na pytanie „Jakie wydarzenie zaważyło o kontynuacji danego sportu ekstremalnego?” (wykres 14b) respondenci najczęściej odpowiadali: własna satysfakcja (82%), widoczne rezultaty (14%).

Przeprowadzone badanie miało również na celu sprawdzenie, czy sporty ekstremalne są niebezpieczne urazowo i co jest najczęstszą przyczyną wypadków. Poniżej przedstawiono wykresy pokazujące problematykę tematu w świetle przeprowadzonych badań.

Na pytanie, „Czy sporty ekstremalne są niebezpieczne urazowo?” odpowiedzi rozłożyły się po równo dla: „zdecydowanie tak” (44%) i „raczej tak” (44%). Oznacza to, że w mniejszym bądź większym stopniu badani opowiedzieli się za tym, że sporty ekstremalne są niebezpieczne urazowo. 12% badanych zaznaczyło odpowiedź „raczej nie”.

Wykres 15

Czy sporty ekstremalne są niebezpieczne urazowo?

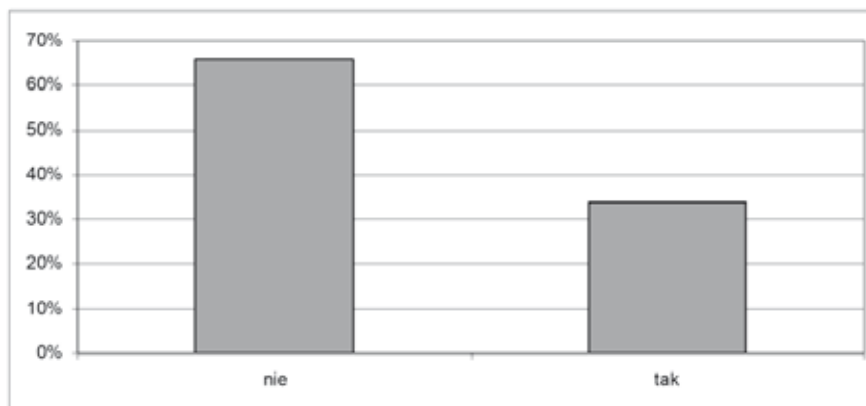

Źródło: jak w wykresie 1.

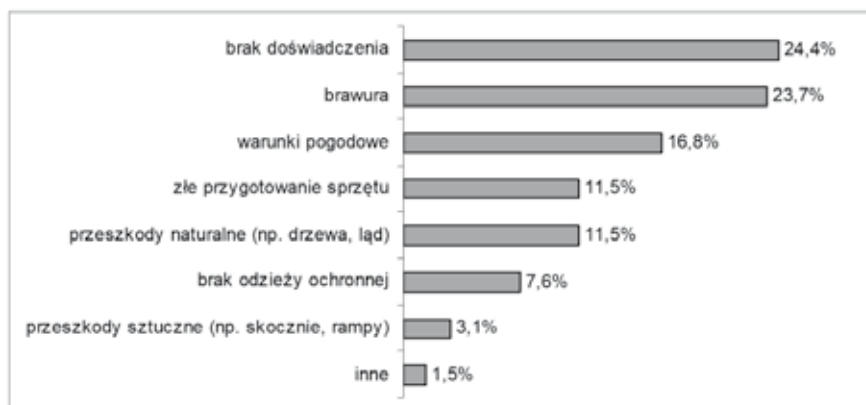
Spośród 50 przebadanych osób zdecydowana większość, aż 66% nie odniosła kontuzji podczas uprawiania swojej dyscypliny sportu. Wśród odpowiedzi na „tak” (34%) znalazły się następujące kontuzji: obtarcia (6%), złamania nóg (4%), złamania rąk (2%), złamania obojczyka (2%), pęknięcia kręgosłupa (2%).

Za najczęstszą przyczynę wypadków badani uznali: brak doświadczenia (24,4%), brawurę (23,7%), warunki pogodowe (16,8%), złe przygotowanie sprzętu (11,5%), przeszkody naturalne (11,5%). Wśród odpowiedzi „inne” (1,5%) znalazły się: nierozgrzany organizm i nieostrożność trenujących.

Na pytanie, „Czy urazowość związana ze sportami ekstremalnymi zniechęca Cię do ich uprawiania?” ankietowani odpowiadali: „raczej nie” (48%), bądź „zdecydowanie nie”

Wykres 16**Czy odniosłaś/eś kontuzję podczas uprawiania swojej/swojego sportu ekstremalnego?**

Źródło: jak w wykresie 1.

Wykres 17**Przyczyny wypadków według respondentów**

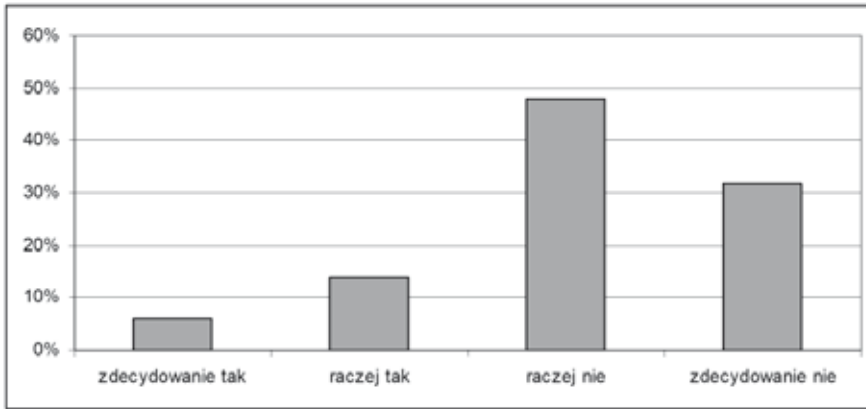
Źródło: jak w wykresie 1.

(32%). Wśród badanych znalazły się również osoby, które zniechęcają się bądź zniechęciłyby się, gdyby były kontuzjowane (6%).

Spśród badanej populacji 36% ankietowanych odpowiedziało, że stosuje zabezpieczenie przed kontuzją, natomiast 34% stosuje tylko zabezpieczenia częściowe. Okazuje się, że wśród badanych znalazły się osoby, które nie stosują żadnych zabezpieczeń przed kontuzją.

Wykres 18

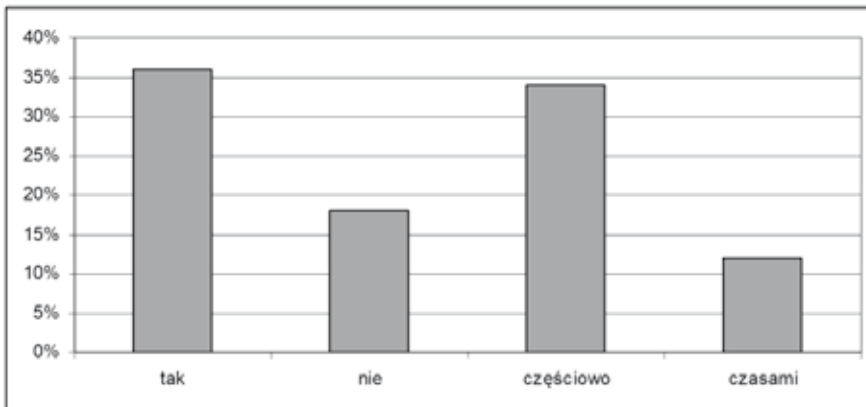
Czy urazowość związana ze sportami ekstremalnymi zniechęca Cię do ich uprawiania?

Źródło: jak w wykresie 1.

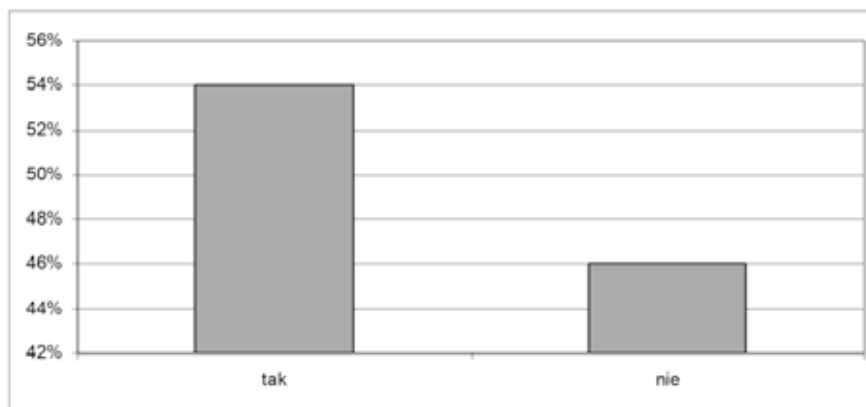
Wykres 19

Stosownie zabezpieczeń przed kontuzją

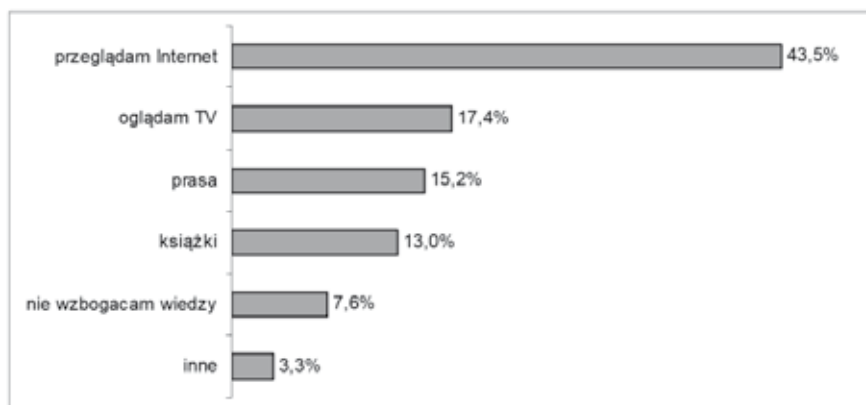

Źródło: jak w wykresie 1.

Jak wiemy, aby odnosić sukces w sporcie, czy to w stopniu amatorskim, czy zawodowym należy stosować odpowiedni trening (wykres 20). Z badania wynika, że tylko połowa ankietowanych (54%) stosuje odpowiedni trening. Pociągającym jest fakt, iż spośród przebadanych tylko 7,6% respondentów nie wzbogaca wiedzy na temat uprawianej dyscypliny (wykres 21). Najczęstszym źródłem informacji na temat uprawianego sportu okazał się Internet (43,5%). Za odpowiedź: „oglądam TV” odpowiedziało się 17,4%. Prasę kupuje

Wykres 20**Czy stosujesz odpowiedni trening podnoszący sportowy poziom w sporcie, który uprawiasz?**

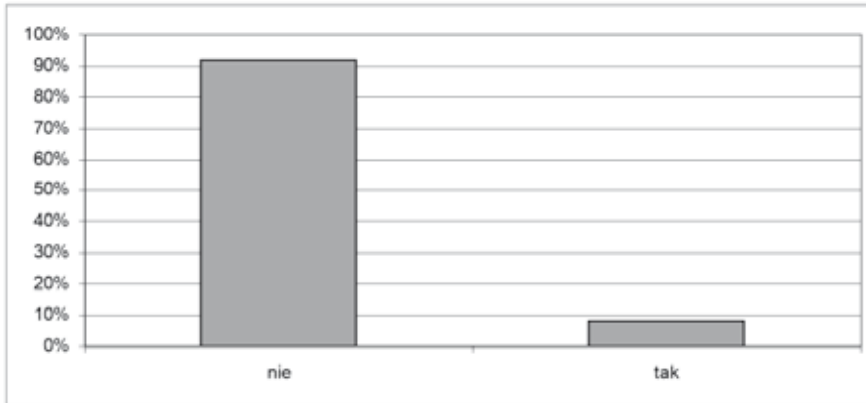
Źródło: jak w wykresie 1.

Wykres 21**Wzbogacanie wiedzy o sportach ekstremalnych przez respondentów**

Źródło: jak w wykresie 1.

15,2% badanych, natomiast książki 13% próby. Wśród odpowiedzi „inne” (3,4%) znalazły się odpowiedzi: słucham trenera (1,7%) oraz rozmowy z innymi osobami (1,7%).

Na wykresie 22 przedstawiono przynależność badanych do organizacji związanych z działalnością ekstremalną. Okazują się, że tylko 8% badanych należy do organizacji zrzeszających sportowców ekstremalnych. Są to m.in.: Stowarzyszenie Sportów Ekstremalnych (4%), Klub Wysokogórski Warszawa (2%), Polskie Stowarzyszenie Paralotniowe (2%).

Wykres 22**Przynależność do organizacji (stowarzyszeń, klubów) związanych z działalnością ekstremalną respondentów**

Źródło: jak w wykresie 1.

Wykres 23**Główne bariery osób uprawiających sporty ekstremalne**

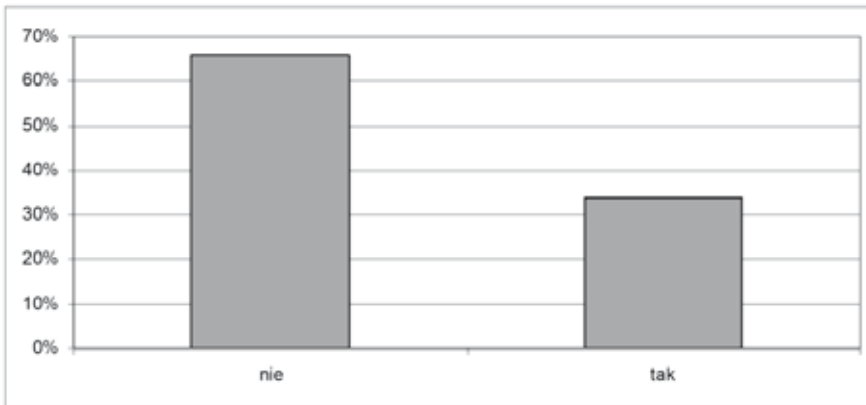
Źródło: jak w wykresie 1.

Sporty ekstremalne przeznaczone są dla osób o silnej psychice i wysokiej wydolności fizycznej. Jednakże, abyśmy mogli je uprawiać, decyduje wiele innych, odmiennych czynników tj. możliwości finansowe, czas wolny, jak również odpowiednia infrastruktura do ich uprawiania. Poniżej umieszczono odpowiedzi respondentów ukazujące główne bariery osób uprawiających dyscypliny ekstremalne.

Jedną z głównych przyczyn ograniczających ankietowanych w uprawianiu swojej dyscypliny jest brak wolnego czasu (33,3%), następną przyczyną jest sytuacja finansowa (30,3%), brak odpowiedniej infrastruktury w kraju (8,1%), ograniczenia psychologiczne (7,1%). Taką samą ilość odpowiedzi uzyskał „strach najbliższych” i „ograniczenia kondycyjne” (6,1%).

Wykres 24

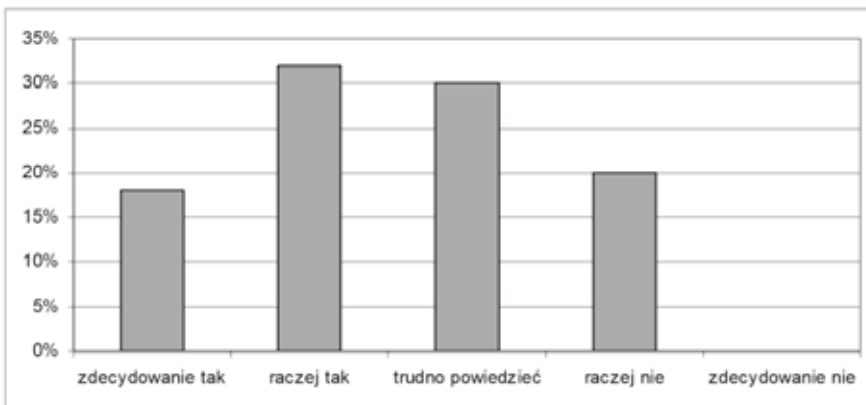
Czy widzisz jakieś minusy uprawiania sportów ekstremalnych?

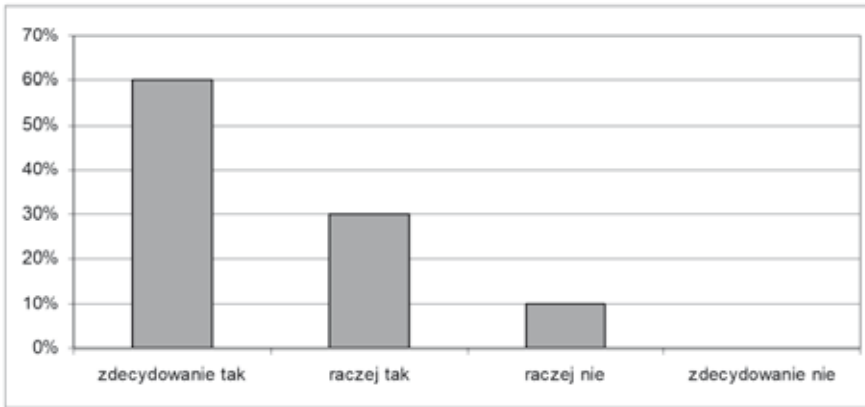
Źródło: jak w wykresie 1.

Wykres 25

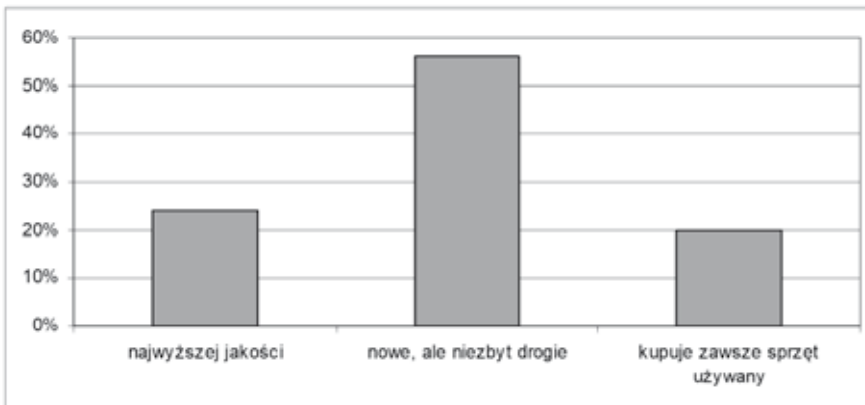
Czy uważasz, że w Polsce istnieją odpowiednie warunki do uprawiania sportów ekstremalnych?

Źródło: jak w wykresie 1.

Wykres 26**Czy uprawiany przez Ciebie sport wymaga specjalistycznego sprzętu?**

Źródło: jak w wykresie 1.

Wykres 27**Jakiego sprzętu używasz do uprawiania sportu ekstremalnego?**

Źródło: jak w wykresie 1.

Ankietowani dodatkowo zostali zapytani o minusy uprawiania sportów ekstremalnych. Większość (66%) odpowiedziała, że nie widzi negatywów. Wśród odpowiedzi „tak” znalazły się: kontuzje (8%), drogi sprzęt (6%), brak czasu dla kolegów i dziewczyny (2%).

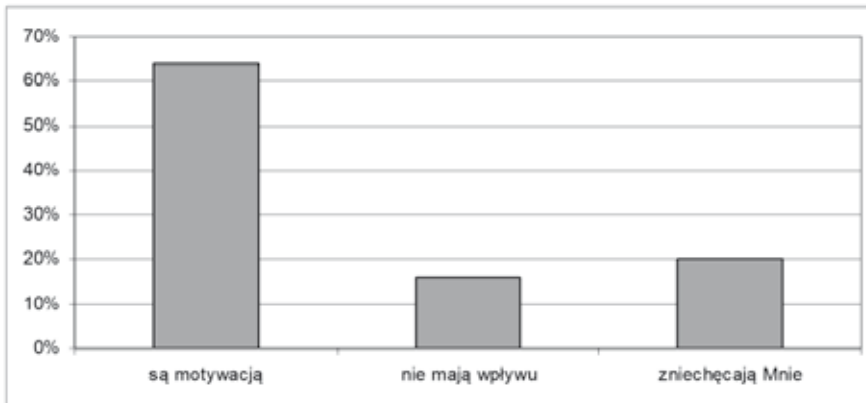
Na pytanie, „Czy uważasz, że w Polsce istnieją odpowiednie warunki do uprawiania sportów ekstremalnych?” najbardziej popularna odpowiedź, to: raczej tak (32%), trudno powiedzieć (30%), zdecydowanie tak (18%).

Do uprawiania większość sportów ekstremalnych często potrzebny jest specjalistyczny sprzęt. Ankietowani zapytani, „czy do uprawiania ich sportu potrzebny jest sprzęt?” (wykres 26) najczęściej odpowiadali: zdecydowanie tak (60%), raczej tak (30%). Natomiast wykres 27 pokazuje, że ankietowani najczęściej kupują sprzęt nowy, ale niezbyt drogi (28%), 24% badanych używa sprzętu najwyższej jakości.

Na wykresie 28 przedstawiono wpływ niepowodzeń na uprawianie dyscyplin ekstremalnych. Wbrew przekonaniu okazało się, iż niepowodzenia nie stanowią większych barier dla respondentów. 64% odpowiedziało, że niepowodzenia są motywujące, natomiast 16% odpowiedziało, że niepowodzenia nie mają wpływu.

Wykres 28

Wpływ niepowodzeń na uprawianie dyscyplin ekstremalnych

Źródło: jak w wykresie 1.

Podsumowanie

Przeprowadzone badanie miało na celu pokazanie, kto i dlaczego uprawia sporty ekstremalne oraz motywację badanych do ich uprawiania. Dobrana próba pochodziła ze środowiska osób uprawiających co najmniej jeden sport ekstremalny.

Uogólniając, okazuje się, że większość badanych to osoby do 35. roku życia, czynne zawodowo, pochodzące z dużych miast, z wyższym wykształceniem, niepozostające w związku małżeńskim.

Źródła nowych wrażeń, adrenalina, chęć pokonania własnych słabości i odreagowanie stresów dnia codziennego okazały się głównymi przyczynami uprawiania sportów ekstremalnych wśród badanych. Natomiast do uprawiania aktywności ekstremalnej badanych przyczynili się znajomi, jak również była to własna decyzja ankietowanych.

Rozpoczynając przygodę ze sportami ekstremalnymi, badani oczekiwali poprawy własnej kondycji, a do kontynuacji uprawiania ich przyczyniła się satysfakcja badanych.

Celem badań było także sprawdzenie, czy sporty ekstremalne są urazowe. Zdecydowana większość ankietowanych twierdzi, że dyscypliny ekstremalne są urazowe, a najczęstszą przyczyną wypadków jest brak doświadczenia, brawura i warunki pogodowe. Większość badanych stosuje zabezpieczenia przed kontuzją, a niepowodzenia związane z uprawianiem danej dyscypliny są źródłem motywacji.

Jedynie co ogranicza ankietowanych w uprawianiu sportów ekstremalnych, jest brak wolnego czasu, niewystarczające możliwości finansowe i brak odpowiednich warunków w kraju.

Analiza uzyskanych badań miała służyć weryfikacji słuszności postawionych przeze mnie hipotez:

- Głównym czynnikiem wpływającym na wybór dyscyplin ekstremalnych jest chęć poczucia adrenaliny i panująca moda.
- Osoby uprawiające sporty ekstremalne nie zdają sobie sprawy z niebezpieczeństwa ich uprawiania.

Pierwsza z postawionych hipotez okazała się tylko częściowo trafna. Wśród ankietowanych znalazły się osoby uprawiające sporty ekstremalne dla poczucia adrenaliny, jednakże uprawianie ich nie jest wynikiem panującej mody, a jedynie chęcią pokonania własnych słabości i ucieczką od obowiązków dnia codziennego.

Hipoteza druga okazała się fałszywa. Okazuje się, że osoby uprawiające sporty ekstremalne zdają sobie sprawę z niebezpieczeństwa, jakie niosą te dyscypliny. Zdecydowana większość badanych stosuje zabezpieczenia przed urazami i odpowiedni trening prowadzący do zdobycia większego doświadczenia.

Charakter badań oraz dobór próby pozwolił jedynie na ogólne zarysowanie problemu motywacji osób uprawiających sporty ekstremalne.

Bibliografia

- Bourassa B.C. (2009), *Bądź aktywny! Sporty ekstremalne*, Publicat, Poznań.
- Gasiul H. (2002), *Teorie emocji i motywacji – rozważania psychologiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa.
- Łobożewicz T., Bieńczyk G. (2001), *Podstawy Turystyki*, Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa.
- Muszkiet R., Gembiak M. (2004), *Uwarunkowania i motywy uprawiania sportów ekstremalnych*, (w:) Z. Dziubiński (red.), *Edukacja poprzez sport*, Salezjańska Organizacja Sportowa RP, Warszawa.
- Ogólne Warunki Ubezpieczenia WARTA-EUROPAKIET* (2004), Warszawa.
- Olejnik K. (1999), *Uzależnieni od adrenaliny*, „Wprost”, nr 37/(876).

- Piotrowska H. (red.) (1995), *Sport dla wszystkich: [rekreacja dla każdego cz. III]*, Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej Zarząd Główny, Warszawa.
- Sahaj T. (2005), *Homo transgressivus, czyli o sportach ekstremalnych*, „Sport Wyczynowy – Miesięcznik Teoretyczno-metodyczny”, nr 11-12.
- Sobol E. (red.) (1997), *Słownik wyrazów obcych wydanie nowe*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Tomlinson J. (1997), *Encyklopedia Ekstremalnych Sportów: [sporty, które mrożą krew w żyłach-ilustrowany przewodnik]*, Oficyna Panda, Warszawa.

Motivations of People Practicing Extreme Forms of Sport and Tourism

Summary

Extreme sports have been gaining more and more followers for many years. Media and marketing with them makes interest in them constantly growing. It translates into a constantly growing number of new extreme sports, often being a modification of the already existing sports discipline.

The aim of the article and research was to learn the main motives and factors affecting the selection of extreme disciplines. In addition, the study was aimed at understanding the barriers of people choosing these sports. An attempt was made to prove that people choosing extreme disciplines do not realize the danger resulting from their cultivation, and the desire to impress others obscures this danger.

Key words: tourism, extreme sport.

JEL codes: Q18, Z32

Artykuł zaakceptowany do druku w kwietniu 2018 r.

© All rights reserved

Afliaja:

mgr Bożena Olszewska

Szkoła Główna Turystyki i Rekreacji

Wydział Turystyki i Rekreacji

ul. Stokłosa 3

02-787 Warszawa